

Școala doctorală de Filologie și Istorie
Domeniul de doctorat: Filologie

TEZĂ DE DOCTORAT

Sprachliche Vielfalt in der urbanen Sprachlandschaft
Siebenbürgens. Interdisziplinäre Annäherungen und
Forschungsperspektiven der *Linguistic Landscape*

Diversitate lingvistică în spațiul public urban din Transilvania.
Abordări interdisciplinare și perspective de cercetare în
domeniul *Linguistic Landscape*

Rezumat

Doctorandă:
ADELINE-ALEXANDRA BERDIE

Conducător științific:
Prof. univ. dr. DORIS SAVA

Teza de doctorat cercetează peisajul lingvistic din spațiul public urban din Transilvania indicând abordări și potențialul de cercetare al disciplinei *Linguistic Landscape* (LL) pentru sondarea diversității lingvistice.

Lucrarea își propune să surprindă prezența limbii germane și particularitățile peisajului multilingv urban în centrul istoric al orașelor Sibiu, Cluj-Napoca și Brașov utilizând procedee și instrumente recunoscute din aria de cercetare a acestei discipline ce a cunoscut o dezvoltare impresionantă în ultimul deceniu. Ancorarea istorică a limbii și culturii germane în Transilvania și diminuarea continuă a minorității germane reclamă cercetarea vitalității limbii germane în spațiul citadin din această regiune. După exodul populației germane din 1990, limba germană continuă să fie cultivată ca varietate lingvistică de prestigiu de către non-nativi, astfel încât o proporție semnificativă a populației Transilvaniei este caracterizată printr-un bilingvism pronunțat.

În timp ce există numeroase și ample studii despre peisajul lingvistic al multor țări sau regiuni, peisajul urban al Transilvaniei nu a fost încă cercetat în profunzime. Prezența mai multor limbi în spațiul public oferă nu doar informații concludente despre politica lingvistică impusă de autorități, ci poate indica și vitalitatea unei comunități. Întrucât limba este definitorie pentru conservarea identității colective, teza de doctorat indică în ce măsură se poate vorbi, încă, despre vitalitatea minorității germane în aceste orașe emblematice pentru populația de origine germană din România.

Peisajul lingvistic în spațiul public urban e foarte variat și dinamic. Volumul mare de material a impus delimitarea ariei și a obiectului de cercetare. Astfel, colectarea datelor a fost limitată la unități de analiză prezente în centrele istorice ale orașelor Sibiu, Cluj-Napoca și Brașov, teza de doctorat incluzând doar elementele de limbaj scris, ușor accesibile și statice, mono-, bi- sau multilingve vizibile în spațiul public la momentul colectării datelor (2022-2023) precum indicatoare, panouri de orientare, plăci și inscripții plasate pe clădiri (instituții, biserici, magazine), canale, afișe și

anunțuri. Teza de doctorat examinează, așadar, din perspectiva varietății semnelor în spațiul public urban prezența limbii germane sub aspect cantitativ și calitativ.

Pentru studiul de față au fost selectate 357 de unități de analiză (imagini ale semnelor) semnificative pentru obiectivele și scopul cercetării. Pentru fiecare oraș în parte a fost necesară alcătuirea unui subcorpus în care fiecărei unități i-a fost atribuit un cod de identificare. Astfel, dintr-un total de 357 de unități de analiză 269 de unități provin din Sibiu, 20 din Cluj-Napoca și 68 din Brașov. În concordanță cu titlul tezei și obiectivele cercetării – explorarea diversității lingvistice în spațiul public urban din Transilvania – lucrarea va ilustra aspecte relevante ale abordării interdisciplinare și perspective de cercetare în domeniul LL prin prisma datelor empirice culese în cele trei orașe. Prin urmare, colectarea și analiza datelor va evidenția două aspecte majore ale disciplinei LL:

- 1) potențialul evident în cercetarea semnelor mono- sau multilingve prezente în centrul istoric al orașului Sibiu: particularități vizuale, funcția și dispoziția limbilor (germană, română, maghiară, limbi de circulație internațională), importanța pentru comunitatea germană;
- 2) potențialul interdisciplinar și deschiderea spre alte abordări și teme de explorare în scop didactic (subcorpusul orașului Cluj-Napoca) sau lingvistic (subcorpusul orașului Brașov).

Pornind de la aceste mari direcții de explorare în configurarea tezei, prima parte (capitolele 1-3) a acesteia este dedicată unor considerații teoretice urmate în partea a doua (capitolele 4 și 5) de o analiză cantitativă și calitativă a materialului empiric colectat. Cea de-a treia parte (capitolele 6 și 7) rezumă rezultatele studiului și schițează câteva perspective de cercetare a spațiului public urban în regiuni multilingve precum Transilvania.

Introducerea (capitolul 1) expune relevanța temei de cercetare și a delimitării ariei și obiectului de cercetare pentru a justifica abordările metodologice, principiile ale alcătuirii corpusului și structura tezei.

Capitolul 2 evidențiază orientările teoretice și metodologice în disciplina *Linguistic Landscape* (LL). Capitolul oferă o privire de ansamblu asupra dezvoltării cercetării consemnând reprezentanți importanți și studii cu impact în dinamica și expansiunea LL. Capitolul surprinde abordări lingvistice și interdisciplinare ale cercetării, inclusiv rezultatele câtorva studii despre regiunile multiculturale Banat și

Transilvania. Oferind un fundament teoretic solid, acest capitol creionează profilul criteriilor de analiză a realității empirice pentru cercetarea diversității lingvistice.

Retrospectiva preocupărilor teoretice, metodologice și aplicative din domeniul LL este urmată, în capitolul 3, de evocarea formelor de manifestare ale scripturalității în spațiile urbane, capitolul prezentând criterii de delimitare și clasificare, funcțiile limbajului și a semnelor, dar și reglementările în vigoare privind utilizarea limbilor minorităților autohtone din România ce respectă principiul nediscriminării.

Întrucât actualul peisaj lingvistic urban poate fi analizat din diferite perspective, partea empirică a lucrării este deschisă de capitolul 4 ce explorează cantitativ și calitativ peisajul lingvistic urban din Transilvania într-un microstudiu dedicat Sibiului, oraș reprezentativ pentru minoritatea germană din România. Cercetarea scripturalității urbane și a diversității lingvistice în Sibiu este explorată pe mai multe paliere: emițătorii scripturalității urbane și influența autorităților locale asupra regimului lingvistic, particularitățile vizuale și lingvistice ale semnelor vizibile, funcția și dispoziția limbilor, relevanța semnelor pentru comunitatea germană. Profilul actual al spațiului citadin este completat de cercetarea apariției toponimului *Hermannstadt* în corpusul de date, a limbii maghiare ca limba altei minorități autohtone importante precum și a limbii engleze ca limbă de circulație internațională. Configurația peisajului lingvistic urban din Sibiu este bogat ilustrată prin imagini, tabele și diagrame.

Cercetarea prezenței limbii germane în sfera publică urbană poate oferi date ce demonstrează atât rolul limbii germane în păstrarea identității unei minorități aflate demografic în declin, cât și vitalitatea comunității vorbitoare de limbă germană maternă la nivel local. Capitolul este completat de observații asupra importanței consolidării limbii germane. Atragerea populației majoritare mai tinere spre limba și cultura germană ar asigura nu doar revitalizarea limbii în spațiul public și, implicit, a comunității, ci, mai ales, ar contribui decisiv la păstrarea unui patrimoniu cultural însemnat.

Capitolul 5 este focusat pe datele și semnele vizibile colectate în spațiul urban din alte două orașe importante pentru comunitatea germană din Transilvania. Astfel, subcapitolul (5.1) prezintă abordări interdisciplinare exemplificate din perspectiva practicii predării limbii germane ca limbă străină la nivel de studii de licență (Cluj-Napoca), iar posibile viitoare perspective de cercetare sunt ilustrate în câteva (sub)domenii lingvistice sau ale LL (Brașov).

Pe baza materialului de date obținut, primul subcapitol descrie potențialul didactic al LL în predarea limbilor străine la diferite niveluri oferind și sugestii practice concrete pentru proiecte și teme de seminar dedicate spațiului urban din centrul orașului Cluj-Napoca. Considerațiile practice se bazează pe un concept modern (Spot German) ce include identificarea semnelor în limba germană în sfera publică urbană, atât pentru conștientizarea diversității și a politicii lingvistice în respectivul spațiu lingvistic, cât și pentru dezvoltarea competenței interculturale la diverse categorii de cursanți.

Următorul subcapitol (5.2) relevă potențialul de cercetare al LL pentru segmente relevante ale peisajului lingvistic urban de dată recentă. După izbucnirea pandemiei de COVID-19 în primăvara anului 2020 peisajul lingvistic urban s-a schimbat la nivel mondial, astfel încât LL a inclus în aria de cercetare și toate acele semne de atenționare și/sau prevenire a răspândirii virusului. Astfel, o posibilă direcție de cercetare o oferă „amprenta vizuală și lingvistică” provocată de criza sanitară. Întrucât intervalul pentru colectarea datelor empirice (2022-2023) pentru studiul de caz dedicat orașului Brașov a coincis cu retragerea parțială sau totală a acestor semne de atenționare și/sau prevenire din spațiul citadin, nu au putut fi colectate suficiente date relevante privind consecințele lingvistice ale pandemiei vizibile în spațiul public urban din Brașov. Prin urmare, au fost doar indicate nu și ilustrate cu exemple din corpus direcții viitoare de cercetare. Datele culese din Brașov oferă, însă, suficiente posibilități de cercetare a spațiului public urban din multiple perspective și (sub)domenii lingvistice sau ale LL. Capitolul se încheie cu unele considerații asupra facilităților oferite de noile tehnologii ce permit culegerea, gestionarea, vizualizarea și geolocalizarea datelor. Capitolul indică foarte sumar potențialul inter-, multi- și transdisciplinar al aplicațiilor digitale (*Digital Humanities*) în sondarea multilingvismului din Transilvania, contribuția DH pentru conservarea, cercetarea și promovarea patrimoniului cultural din orașele medievale fiind evidentă.

Capitolul 6 sintetizează principalele concluzii ale analizei efectuate. Prezența diferitelor limbi pe cele 17 categorii de semne distincte (de ex. indicatoare, panouri, plăci și inscripții, afișe, anunțuri) indică ierarhii lingvistice și atitudini politico-lingvistice. Astfel, apariția exclusivă a unor semne monolingve oficiale indică un regim lingvistic mai restrictiv impus de autoritățile locale ca reprezentanți ai statului, în timp ce semnele bi- sau multilingve ilustrează o politică lingvistică permisivă (față

de minorități) a statului și a autorităților locale, analiza detaliată a categoriilor de semne dezvăluind atât funcțiile limbajului, cât și impactul limbii utilizate pe respectivul semn. Analiza particularităților profilului peisajului lingvistic urban pe baza datelor empirice relevă respectarea diversității demografice și lingvistice la cel mai înalt nivel (al autorităților) în Sibiu, prestigiul limbii germane rezultând dintr-o serie de factori.

Teza se încheie cu un capitol dedicat posibilităților de cercetare a limbii în spațiul public urban din perspectivă inter- și transdisciplinare (capitolul 7), amintind potențialul disciplinei LL pentru conservarea patrimoniului cultural al minorităților de ex. prin digitalizarea și reconstituirea topografiei urbane multietnice în contextul desemnării Timișoarei *Capitală Europeană a Culturii* (2023).

Lucrarea este completată de o bogată listă bibliografică, urmată de o anexă ce include explicații privind modul de stabilire a codurilor pentru unitățile de analiză din cele trei subcorpusuri defalcate pe orașe, un material cartografic și alte unități de analiză reprezentative din corpusul de date.

Cuvinte-cheie: Linguistic Landscape, limba germană, multilingvism, Spot German, interdisciplinaritate, perspective de cercetare

Cuprins

Verzeichnis der Abkürzungen	5
Verzeichnis der Tabellen	6
Verzeichnis der Abbildungen	7
Verzeichnis der Diagramme	10
1. Einleitung	11
1.1 Relevanz des Forschungsvorhabens	11
1.2 Eingrenzung des Forschungsgegenstandes	13
1.3 Zielsetzung und methodisches Vorgehen	16
1.4 Analyseeinheiten und Korpuszusammenstellung	21
1.5 Aufbau der Arbeit	25
2. Linguistik der Sprachlandschaft. Stand der Forschung	29
2.1 <i>Linguistic Landscape</i> (LL) als Forschungsgebiet	29
2.2 Anwendungsbereiche und interdisziplinäre Forschungszugänge der LL	48
3. Die Stadt als öffentlicher Kommunikationsraum	56
3.1 Erscheinungsformen der Schriftlichkeit	56
3.2 Funktionen von Schriftzeichen im öffentlichen Raum	69
3.3 Gesetzliche Grundlagen zum Schutz und zur Förderung der Minderheitensprachen	71
4. Sprachliche Vielfalt in der urbanen Sprachlandschaft Siebenbürgens. Hermannstadt als Fallbeispiel	73
4.1 Datenerhebung	73
4.2 Korpusbeschreibung	79
4.3 Datenauswertung	101
4.3.1 Quantitative Auswertung	101
4.3.2 Qualitative Auswertung	108
4.3.2.1 Ein- vs. zweisprachige Einheiten nach TD- und BU- Kategorien	114
4.3.2.2 Sichtbarkeit und Gestaltung zwei- und mehrsprachiger Analyseeinheiten	115
4.3.2.2.1 Sichtbarkeit und Gestaltung zweisprachiger Analyseeinheiten	119
4.3.2.2.2 Sichtbarkeit und Gestaltung dreisprachiger Analyseeinheiten	123
4.3.2.2.3 Sichtbarkeit und Gestaltung viersprachiger Analyseeinheiten	125
4.3.2.3 Ungarisch als autochthone Minderheitensprache und	130

	Englisch als internationale Verkehrssprache	
4.3.3	Deutsch in Hermannstadt aus der Sicht der LL	132
4.3.3.1	Träger der aktuellen urbanen Schriftlichkeit	143
4.3.3.2	Inhalte visuell wahrnehmbarer Schriftlichkeit	149
4.4	Zusammenfassung der Ergebnisse	150
4.5	Vitalität der Sprachgemeinschaft	155
4.6	Maßnahmen zur Wahrung des Kulturerbes und zur verstärkten Präsenz von Deutsch in der Öffentlichkeit	167
5.	Interdisziplinäre Annäherungen und Forschungsperspektiven der LL	174
5.1	Schnittstellen zu anderen Disziplinen: Fallbeispiel <i>Klausenburg</i>	174
5.2	Neuansätze und Forschungsperspektiven: Fallbeispiel <i>Kronstadt</i>	198
	Exkurs: DH ² – Deutsch in Hermannstadt & Digital Humanities	213
6.	Visuelle Mehrsprachigkeit in der multilingualen Region Siebenbürgen. Fazit	224
7.	Sprache im öffentlichen Raum. Ausblick	233
	Literaturverzeichnis	238
	Anhang	266
	I. Hinweise zur Kodierung des Datenmaterials	266
	II. Kartenmaterial	267
	III. Korpusbelege	270

Bibliografie selectivă

Literatură de specialitate

- Aiello, Giorgia: Communicating the “world-class” city: a visual-material approach. In: *Social Semiotics* 31/2020, S. 136-154.
- Androutsopoulos, Jannis: Linguistic-Landscape-Forschung mit dem Smartphone: Möglichkeiten und Grenzen der Webapplikation LinguaSnappHamburg. In: Ziegler, Evelyn/Marten, Heiko F. (Hrsg.): *Linguistic Landscapes im deutschsprachigen Kontext. Forschungsperspektiven, Methoden und Anwendungsmöglichkeiten*. Berlin: Peter Lang 2021, S. 39-63.
- Androutsopoulos, Jannis: Die Sprachlandschaft im Dispositiv der Pandemie. In: *Aptum. Zeitschrift für Sprachkritik und Sprachkultur. Themenheft: Corona. Essayistische Notizen zum Diskurs* 16/2020, S. 290-299.
- Androutsopoulos, Jannis/Kuhlee, Franziska: Die Sprachlandschaft des schulischen Raums: Ein diskursfunktionaler Ansatz für linguistische Schoolscape-Forschung am Beispiel eines Hamburger Gymnasiums. In: *Zeitschrift für Angewandte Linguistik* 75/2021, S. 1-49.
- Auer, Peter: Sprachliche Landschaften. Die Strukturierung des öffentlichen Raums durch die geschriebene Sprache. In: Deppermann, Arnulf/Linke, Angelika (Hrsg.): *Sprache intermedial. Stimme und Schrift, Bild und Ton*. Berlin: De Gruyter 2010, S. 271-298.
- Backhaus, Peter: Rules and regulations in linguistic landscaping. A comparative perspective. In: Shohamy, Elana/Durk, Gorter (Hrsg.): *Linguistic Landscape: Expanding the scenery*. New York: Routledge 2009, S. 157-172.
- Backhaus, Peter: *Linguistic Landscapes. A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. Clevedon: Multilingual Matters 2007.
- Backhaus, Peter: Multilingualism in Tokyo: A Look into the Linguistic Landscape. In: *International Journal of Multilingualism* 3/2006, S. 52-66.
- Badstübner-Kizik, Camilla/Janíková, Věra: Linguistic Landscape und Fremdsprachendidaktik. Eine Einleitung. In: Badstübner-Kizik, Camilla/Janíková, Věra (Hrsg.): *Linguistic Landscape und Fremdsprachendidaktik. Perspektiven für die Sprach-, Kultur und Literaturdidaktik*. Berlin: Peter Lang 2018, S. 7-19.
- Barni, Monica/Bagna, Carla: The Critical Turn in LL. New Methodologies and New Items in LL. In: *Linguistic Landscape. An International Journal* 1/2015, S. 6-18.
- Barni, Monica/Bagna, Carla: Linguistic Landscape and Language Vitality. In: Shohamy, Elana/Ben-Rafael, Eliezer/Barni, Monica (Hrsg.): *Linguistic Landscape in the City*. Bristol: Multilingual Matters 2010, S. 3-18.
- Ben-Rafael, Eliezer: A Sociological Approach to the Study of Linguistic Landscapes. In: Shohamy, Elana/Durk, Gorter (Hrsg.): *Linguistic Landscape: Expanding the scenery*. New York: Routledge 2009, S. 40-54.
- Ben-Rafael, Eliezer/Shohamy, Elana/Amara, Muhammad Hasan/Trumper-Hecht, Nira: Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: The Case of Israel. In: *International Journal of Multilingualism* 3/2006, S. 7-30.
- Berdie, Adeline-Alexandra: Linguistic Diversity in a Transilvanian Town. In: Ogorean, Claudia/Herciu, Mihaela/Pojoga, Vlag (Hrsg.): *Proceedings of the U.L.B.S. International Conference for Doctoral Students 2021*. Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu: Sibiu 2023a, S. 131-143.

- Berdie, Adeline-Alexandra: Sprache im öffentlichen Raum. Deutsch in der Sprachlandschaft von Mühlbach. În: Germanistische Beiträge 48/2023b (în curs de apariție).
- Berdie, Adeline-Alexandra: Sprachliche Vielfalt in der urbanen Sprachlandschaft Siebenbürgens. Interdisziplinäre Annäherungen und Forschungsperspektiven der Linguistic Landscape. In: Sass, Maria/Sava, Doris (Hrsg.): Interdisziplinäre, interkulturelle und interliterarische Erkundungen. Berlin: Peter Lang 2022a, S. 189-200.
- Berdie, Adeline-Alexandra: Mehrsprachigkeit in Mediasch. Ein Beitrag zur Linguistic Landscape. In: Germanistische Beiträge 48/2022b, S. 305-312.
- Berdie, Adeline-Alexandra: Linguistic Diversity in the Urban Linguistic Landscape of Sibiu. In: Advances in Social Science, Education and Humanities Research 557/2021, S. 1-7.
- Biró, Enikő: From Linguistic Landscape to Semiotic Assemblages in a Local Market. In: Acta Universitatis Sapientiae, Philologica 14/2022, S. 68-85.
- Biró, Enikő: Speak Global, Sell Local? Digital Linguistic Landscape of Local Small Businesses in the Social Media. In: Acta Universitatis Sapientiae, Philologica 13/2021, S. 177-193.
- Biró, Enikő: Linguistic Identities in the Digital Space. In: Acta Universitatis Sapientiae, Philologica 11/2019, S. 37-53.
- Biró, Enikő: More than a Facebook share: exploring virtual linguistic landscape. In: Acta Universitatis Sapientiae, Philologica 10/2018, S. 181-192.
- Biró, Enikő: Learning Schoolscapes in a Minority Setting. In: Acta Universitatis Sapientiae, Philologica 8/2016, S. 109-121.
- Bottesch, Martin: Festvortrag. Hat die deutsche Sprache in Siebenbürgen eine Chance? In: Symposium der Deutsch-Rumänischen Akademie, 3.-4. Oktober 2014. Thema: Die Sprache: Aspekte des Sprachbegriffes aus der Perspektive unterschiedlicher Disziplinen. Sibiu: Global Media 2014, S. 3-13.
- Brown, Kara D.: The Linguistic Landscape of Educational Spaces: Language Revitalization and Schools in Southeastern Estonia. In: Gorter, Durk/Marten, Heiko F./Van Mensel, Luk (Hrsg.): Minority Languages in the Linguistic Landscape. Basingstoke: Palgrave Macmillan 2012, S. 281-298.
- Busch, Brigitta: Mehrsprachigkeit. Wien: facultas.wuv 2017.
- Cenoz, Jasone/Gorter, Durk: Linguistic landscape as an additional source of input in second language acquisition. In: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching 46/2008, S. 257-276.
- Cenoz, Jasone/Gorter, Durk: Linguistic Landscape and Minority Languages. In: International Journal of Multilingualism 3/2006, S. 67-80.
- Cindark, Ibrahim/Ziegler, Evelyn: Mehrsprachigkeit im Ruhrgebiet: Zur Sichtbarkeit sprachlicher Diversität in Dortmund. In: Ptashnyk, Stefaniya/Beckert, Ronny/Wolf-Farré, Patrick/Wolny, Matthias (Hrsg.): Gegenwärtige Sprachkontakte im Kontext der Migration. Heidelberg: Winter 2016, S. 133-156.
- Cunningham, Una/King, Jeanette: Information, Education and Language Policy in the Linguistic Landscape of an International Airport in New Zealand. In: Niedt, Greg/Seals, Corinne A. (Hrsg.): Linguistic Landscapes Beyond the Language Classroom. London: Bloomsbury 2020, S. 99-118.

- Curtin, Melissa: Languages on Display: Indexical Signs, Identities and Linguistic Landscape of Taipei. In: Shohamy, Elana/Gorter, Durk (Hrsg.): Linguistic Landscape. Expanding the scenery. New York: Routledge 2009, S. 221-237.
- Dagenais, Diane/Moore, Daniele/Sabatier, Cecile/Lamarre, Patricia/Armand, Françoise: Linguistic Landscape and Language Awareness. In: Shohamy, Elana/Gorter, Durk (Hrsg.): Linguistic Landscape. Expanding the scenery. New York: Routledge 2009, S. 253-269.
- Déji, Zsuzsanna: The Linguistic Landscape of Miercurea Ciuc (Csíkszereda). In: Acta Universitatis Sapientiae, Philologica 4/2012, S. 341-356.
- Deminger, Szilvia: Spracherhalt und Sprachverlust in einer Sprachinselsituation. Sprache und Identität bei der deutschen Minderheit in Ungarn. Frankfurt/Main: Peter Lang 2004.
- Dressler, Roswita: Signgeist: Promoting Bilingualism through the Linguistic Landscape of School Signage. In: International Journal of Multilingualism 12/2015, S. 128-145.
- Duman, İrem/Lin, Daiying: Linguistic Landscape im hoch diversen urbanen Raum: Das linguistische Bild zweier Berliner Märkte. In: Ziegler, Evelyn/Marten, Heiko F. (Hrsg.): Linguistic Landscapes im deutschsprachigen Kontext. Forschungsperspektiven, Methoden und Anwendungsmöglichkeiten. Berlin: Peter Lang 2021, S. 165-197.

Webografie

- Androutsopoulos, Jannis: *Linguistic landscapes: Visuelle Mehrsprachigkeitsforschung als Impuls an die Sprachpolitik*. Vortrag auf dem Internationalen Symposium „Städte-Sprachen-Kulturen“, 17.-19.9.2008, Mannheim; <https://jannisandroutsopoulos.files.wordpress.com/2011/05/j-a-2008-linguistic-landscapes.pdf> [05.04.2023].
- Feick, Diana/Knorr, Petra: Mehrsprachigkeitsbewusstheit in digitalen Lernumgebungen: Das virtuelle Austauschprojekt „Linguistic Landscapes Leipzig – Auckland“. In: *Language Education and Multilingualism. The Landscape Journal* 3/2021, S. 135-157; <https://doi.org/10.18452/22334> [26.05.2023].
- Nationales Statistisches Institut (2021). Vorläufige Daten; https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/rpl2021_date_provizorii_profil_teritorial_ian_2023.pdf [25.04.2023].
- Phillips, Cindy: Sign Language: Interpreting the Linguistic Landscape of a Manitoba Town. In: *FGS – Electronic Theses & Dissertations (Public)/Manitoba Heritage Theses*; https://mspace.lib.umanitoba.ca/xmlui/bitstream/handle/1993/5088/phillips_cindy.pdf?sequence=1&isAllowed=y [09.01.2023].
- Puzey, Guy: Planning the Linguistic Landscape. A Comparative Survey of the Use of Minority Languages in the Road Signage of Norway, Scotland and Italy. MSc dissertation. University of Edinburgh 2007; <https://era.ed.ac.uk/handle/1842/2118> [19.05.2023].
- Stoltmann, Kai: *Ausprägung und Wahrnehmung der Linguistic Landscapes von Kiel und Rostock*. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, Kiel 2015; https://macau.uni-kiel.de/servlets/MCRFileNodeServlet/dissertation_derivate_00006568/Druckfassung_-_18.05.2016.pdf. [04.04.2023].

Reershemius, Gertrud/Ziegler, Evelyn Ziegler: Soziolinguistische Perspektiven auf Praktiken des Semiotic Landscaping in Zeiten der Coronavirus-Pandemie. Ein Stadt-Land-Vergleich. In: *Linguistik online* 110/2021, S. 259-292. <https://doi.org/10.13092/lo.110.8146>. [24.04.2023].
International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC); <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/classification-economic-activities/> [12.01.2023].
Lingscape; <https://lingscape.uni.lu/taxonomies/> [12.01.2023].